

Netiketa i internetski izazovi

prepoznavanje i rješavanje neprikladnog ponašanja u
školskim knjižnicama Virovitičko-podravске županije

*Netiquette and challenges of internet:
recognizing and solving inappropriate behavior in school libraries of
Virovitica-Podravina County*

Josip Strija

Gimnazija Petra Preradovića Virovitica

josip.strija@skole.hr

Tanja Kolar Janković

Tehnička škola Virovotica

tanja.kolar@skole.hr

Sažetak

Rad istražuje ulogu školskih knjižničara u promicanju netikete i prevenciji neprikladnog ponašanja na internetu među učenicima, ističući njihovu ključnu ulogu u stvaranju sigurnog digitalnog okruženja. U suvremenom društvu, gdje digitalne tehnologije postaju dio svakodnevnog života učenika, raste potreba za sustavnom edukacijom o odgovornom digitalnom ponašanju. Poseban naglasak stavljen je na izazove poput cyberbullyinga, dijeljenja neprimjerenog sadržaja i širenja dezinformacija, koji mogu ozbiljno ugroziti emocionalno i psihičko zdravlje mladih korisnika interneta.

Poseban dio rada posvećen je radionici, organiziranoj za školske knjižničare u Virovitičko-podravskoj županiji, osmišljenoj s ciljem unaprjeđenja njihovih znanja i vještina potrebnih za prepoznavanje i rješavanje problema povezanih s neprikladnim ponašanjem u digita-

Inom okruženju. Radionica je obuhvatila teme poput važnosti netikete, poštivanja autorskih prava, prepoznavanja i prijavljivanja neprikladnog sadržaja te implementacije strategija nenasilne komunikacije. S pomoću praktičnih primjera i diskusije knjižničari su stekli alate za učinkovitije djelovanje u području edukacije i podrške učenicima u digitalnom okruženju. Rezultati radionice pokazali su da knjižničari prepoznaju važnost promicanja netikete te su svjesni svoje odgovornosti u oblikovanju pozitivnih digitalnih navika kod učenika.

Međutim, identificirana je potreba za kontinuiranom edukacijom kako bi knjižničari ostali u korak s brzim razvojem tehnologija i sve sofisticiranijim izazovima u *online* okruženju. Suradnja s nastavnicima, roditeljima i stručnjacima iz različitih područja prepoznata je kao ključni faktor u stvaranju sigurnog i podržavajućeg digitalnog okruženja koje potiče otvorenu komunikaciju, osigurava zaštitu korisnika i pruža resurse za pozitivno *online* iskustvo. Kontinuirano osnaživanje kapaciteta školskih knjižničara dodatnim edukacijama, praktičnim radionicama i suradnjom od presudne su važnosti za promicanje odgovornog i sigurnog digitalnog ponašanja među učenicima.

Ključne riječi: digitalno ponašanje, edukacija, internet, netiketa, školske knjižnice

Summary

The paper examines the role of school librarians in promoting netiquette and preventing inappropriate online behavior among students, highlighting their crucial role in creating a safe digital environment. In modern society, where digital technologies are an integral part of students' daily lives, the need for systematic education on responsible digital behavior is growing. Particular emphasis is placed on challenges such as cyberbullying, sharing inappropriate content, and spreading disinformation, which can seriously harm the emotional and psychological well-being of young internet users.

A significant part of the paper focuses on a workshop organized for school librarians in the Virovitica-Podravina County, designed to enhance their knowledge and skills in recognizing and addressing issues related to inappropriate online behavior. The workshop covered topics such as the importance of netiquette, respecting copyright, identifying and reporting inappropriate content, and implementing strategies for non-violent communication. Thro-

ugh practical examples and discussions, librarians acquired tools for more effective engagement in educating and supporting students in the digital environment. The workshop results revealed that librarians recognize the importance of promoting netiquette and are aware of their responsibility in shaping positive digital habits among students.

However, the need for continuous education was identified to ensure librarians keep pace with the rapid development of technologies and increasingly sophisticated challenges in the online environment. Collaboration with teachers, parents, and experts from various fields was recognized as a key factor in creating a safe and supportive digital space. In conclusion, the paper emphasizes that the continuous empowerment of school librarians through additional education, practical workshops, and mutual cooperation is essential for promoting responsible and safe digital behavior among students.

Keywords: digital behavior, education, Internet, netiquette, school libraries

1. Uvod

Netiketa, kao skup pravila i normi ponašanja u digitalnom okruženju, postaje sve važnija u kontekstu školskih knjižnica, osobito u svjetlu izazova koje donosi korištenje interneta i digitalnih resursa. U školskim knjižnicama gdje se učenici često susreću s različitim informacijama i interakcijama, pravilna primjena netikete može značajno utjecati na kvalitetu komunikacije i suradnje među korisnicima. U ovom je kontekstu važno prepoznati i rješavati neprikladno ponašanje koje može nastati uslijed nepoznavanja pravila netikete ili neadekvatnog korištenja digitalnih alata. Jedan od ključnih izazova s kojima se knjižnice suočavaju jest prepoznavanje neprikladnog ponašanja koje može uključivati cyberbullying, širenje dezinformacija ili neprimjereno korištenje resursa. Prema istraživanju koje su proveli Banović et al., korištenje digitalnih resursa među mladima može dovesti do različitih oblika ponašanja, uključujući i one koji su u suprotnosti s pravilima netikete (Banović i sur., 2022). U tom smislu, knjižnice imaju odgovornost educirati svoje korisnike o pravilima ponašanja na mreži kako bi se smanjila učestalost takvih incidenata.

Osim prepoznavanja neprikladnog ponašanja, važno je i razviti strategije za njegovo rješavanje. Panić i Bouillet ističu da problemi u ponašanju djece mogu imati dugoročne po-

sljedice na njihovu socijalizaciju i obrazovne uspjehe (Panić i Bouillet, 2021), stoga knjižnice trebaju implementirati programe koji će poticati pozitivno ponašanje i pružiti podršku učenicima koji se suočavaju s izazovima u digitalnom okruženju. Ovi programi mogu uključivati radionice o netiketi kao i aktivnosti koje promiču suradnju i međusobno poštovanje među korisnicima. Uloga školskih knjižnica u promicanju netikete također se može osnažiti suradnjom s nastavnicima i roditeljima. Marić ukazuje na važnost roditeljske uloge u obrazovanju i uključivanju učenika u školske aktivnosti (Marić, 2021) – uključivanje roditelja u procese obrazovanja o netiketi može dodatno osnažiti učenike i pomoći im da razviju odgovorno ponašanje u digitalnom svijetu. Knjižnice mogu organizirati zajedničke radionice za roditelje i učenike na kojima bi se raspravljalo o pravilima ponašanja na mreži i važnosti sigurnosti na internetu. Osim toga, važno je razvijati i resurse koji će pomoći učenicima da prepoznaju i rješavaju neprikladno ponašanje. Edukacija o simptomima i posljedicama različitih oblika ponašanja ključna je za razumijevanje i prevenciju problema (Mihić i sur., 2022), a upravo školske knjižnice mogu pružiti materijale i alate koji će učenicima pomoći da prepoznaju neprikladno ponašanje kao i strategije za suočavanje s njim. Ovi resursi mogu uključivati vodiče, online platforme i interaktivne radionice.

U kontekstu školskih knjižnica, netiketa igra ključnu ulogu u očuvanju intelektualnog vlasništva. Učenici često koriste online izvore za istraživanje, a pravilno citiranje i priznavanje izvora informacija postaje iznimno važno za izbjegavanje plagijarizma. Prema istraživanju koje su proveli Ivanović i Ivanović, pravilno razumijevanje i primjena pravila netikete može značajno utjecati na akademski uspjeh učenika (Ivanović i Ivanović, 2021), a školske knjižnice mogu pružiti resurse i obuke o pravilnom citiranju i korištenju informacija čime se potiče akademska etika i odgovornost.

Osim edukacije o pravilima ponašanja, knjižnice bi trebale aktivno promicati pozitivnu školsku klimu. Prema istraživanju (Velki i Jagodić, 2015), koje su provele Tena Veliki i Gordana Kuterovac Jagodić, pozitivna školska klima može značajno utjecati na smanjenje nasilničkog ponašanja među vršnjacima. Školske knjižnice su u ovom slučaju organizatori aktivnosti koje potiču suradnju i međusobno poštovanje čime se dodatno jača zajednica i stvara pozitivno okruženje za učenje. Ove aktivnosti mogu uključivati kreativne radionice, grupne projekte i druge oblike suradnje među učenicima.

Netiketa u školskim knjižnicama nije samo skup pravila već i važan alat za razvoj pozitivne kulture učenja. Učenici koji razumiju i primjenjuju pravila netikete postaju odgovorniji i angažiraniji članovi svojih zajednica što može imati dugoročne pozitivne učinke na njihovo obrazovanje i osobni razvoj. Stoga je od suštinske važnosti da školske knjižnice aktivno promoviraju netiketu različitim programima i resursima kako bi osigurale da učenici postanu svjesni svojih odgovornosti u digitalnom svijetu. Uloga školskih knjižnica u promicanju netikete može se dodatno osnažiti suradnjom s nastavnicima i drugim obrazovnim institucijama. Integracija netikete u kurikulume može osigurati da učenici ne samo da razumiju pravila ponašanja, već ih i aktivno primjenjuju u svojim svakodnevnim interakcijama. Ova suradnja može uključivati zajedničke projekte, radionice i seminare koji se fokusiraju na digitalnu pismenost i etičko korištenje informacija.

2. Školske knjižnice i pitanje neprikladnog ponašanja

U kontekstu školskih knjižnica, neprikladno ponašanje učenika na internetu može se manifestirati u različitim oblicima, a njegovo prepoznavanje predstavlja izazov za školske knjižničare. Najčešći oblici neprikladnog ponašanja uključuju cyberbullying, dijeljenje neprimjerenog sadržaja, širenje dezinformacija kao i nepoštivanje pravila korištenja digitalnih resursa. Socijalni status i nasilno ponašanje učenika imaju značajan utjecaj na njihovo akademsko postignuće što ukazuje na potrebu za pažljivim praćenjem ponašanja učenika u digitalnom okruženju (Janošević i Petrović, 2015). Cyberbullying, odnosno online nasilje, jedan je od najčešćih oblika neprimjerenog ponašanja koji se može manifestirati u školskim knjižnicama. Učenici mogu koristiti digitalne platforme za zlostavljanje svojih vršnjaka što može dovesti do ozbiljnih emocionalnih i psiholoških posljedica. Prema istraživanju koje su proveli Blažević i Hromin, rizična ponašanja, uključujući cyberbullying, često su povezana s niskim samopouzdanjem i problemima u socijalizaciji (Blažević i Hroin, 2024). Školski knjižničari trebaju biti obučeni za prepoznavanje znakova cyberbullyinga kao što su promjene u ponašanju učenika, izbjegavanje određenih aktivnosti ili povlačenje iz društvenih interakcija.

Osim cyberbullyinga, dijeljenje neprimjerenog sadržaja također predstavlja značajan problem. Učenici mogu dijeliti pornografske ili nasilne sadržaje što može negativno utje-

cati na njihovo emocionalno i psihološko zdravlje. Prema istraživanju Koletića i Mehulića, jednostavan pristup internetu izlaže adolescente neprimjerenim sadržajima s potencijalno dugoročnim posljedicama na njihovo ponašanje i razvoj (Koletić i Mehulić, 2021). Školski knjižničari imaju ključnu ulogu u edukaciji učenika o sigurnom korištenju interneta i opasnostima dijeljenja neprimjerenog sadržaja. Poseban izazov predstavlja širenje dezinformacija u školskim knjižnicama što može dovesti do konfuzije i pogrešnih zaključaka među učenicima. Za razvoj medijske pismenosti knjižničari organiziraju radionice gdje učenici uče prepoznavati pouzdane izvore i kritički analizirati online sadržaj (Mihić i sur., 2022). Neprihvatljivo ponašanje uključuje nepoštivanje pravila korištenja digitalnih resursa, poput plagiranja ili nepropisnog citiranja. Školski knjižničari moraju aktivno pratiti znakove neprimjerenog ponašanja na internetu, uključujući promjene u ponašanju učenika, izbjegavanje aktivnosti ili povlačenje iz društvenih interakcija. U identifikaciji i rješavanju potencijalnih problema mogu koristiti tehnologiju za praćenje aktivnosti učenika na mreži što može pomoći u identifikaciji potencijalnih problema te poboljšati prepoznavanje i rješavanje neprikladnog ponašanja (Rukavina i Nikčević-Milković, 2017). Osim toga, školski knjižničari mogu surađivati s nastavnicima i roditeljima kako bi osigurali sveobuhvatan pristup rješavanju neprikladnog ponašanja učenika. Prema istraživanju Marića, roditeljski stilovi odgoja značajno utječu na uključenost učenika u obrazovni proces, što ukazuje na važnost suradnje između škole i obitelji (Marić, 2021). Organiziranje zajedničkih radionica i sastanaka može pomoći u jačanju komunikacije i suradnje između svih uključenih strana.

Školski knjižničari imaju ključnu ulogu u prepoznavanju i rješavanju neprikladnog ponašanja učenika na internetu. Edukacijom, suradnjom i korištenjem tehnologije knjižničari mogu pomoći u stvaranju sigurnijeg i konstruktivnijeg okruženja za učenje. Važno je da se svi sudionici u obrazovanju, uključujući učenike, roditelje i nastavnike, aktivno uključe u promicanje netikete i odgovornog ponašanja na mreži.

3. Primjeri iz prakse i moguća rješenja

Promicanje netikete u školama i knjižnicama postaje sve važnije s obzirom na rastuću upotrebu digitalnih tehnologija među učenicima. Dobre prakse u ovom području mogu se vidjeti u različitim inicijativama i programima koji se provode u različitim obrazovnim

institucijama. Ove prakse ne samo da pomažu u razvoju svijesti o netiketi, već potiču odgovorno ponašanje i sigurnost na internetu među učenicima.

Jedan od primjera dobre prakse u promicanju netikete dolazi iz Španjolske, gdje su škole implementirale program „Digitalna građanska pismenost“. Ovaj program uključuje radionice i seminare koji se fokusiraju na pravilno korištenje interneta, sigurnost na mreži i etičko ponašanje. Učenici se educiraju o važnosti poštovanja drugih online, prepoznavanju lažnih informacija i zaštiti privatnosti. Prema Sevillano-Monje, ovakvi programi pomažu u razvoju kritičkog mišljenja i odgovornosti među mladima (Sevillano-Monje i sur., 2023). U Francuskoj su škole razvile sličan pristup integracijom netikete u kurikulume. Učitelji su obučeni da podučavaju učenike o pravilima ponašanja na mreži, a škole organiziraju posebne dane posvećene digitalnoj pismenosti. Ove aktivnosti uključuju simulacije online interakcija gdje učenici mogu naučiti kako reagirati u različitim situacijama. Ova praksa pokazuje kako se netiketa može integrirati u svakodnevno obrazovanje čime se potiče odgovorno ponašanje među učenicima. Osim toga, u nekim su školama u Hrvatskoj knjižničari uveli programe koji se fokusiraju na razvoj socijalno-emocionalnih kompetencija kod učenika. Posebno se ističe projekt „Čitanjem do sebe“, koji su razvili knjižničarka i psihologinja iz Osnovne škole „Gornja Vežica“ u Rijeci. Projekt se, također, provodio u suradnji s Osnovnom školom „Drago Gervais“ Brešca i Osnovnom školom Ivana Rabljanina Rab (Buterin i Tuhtan-Maras, 2022). Ovi programi uključuju radionice o empatiji, komunikaciji i rješavanju sukoba što pomaže učenicima da bolje razumiju važnost poštovanja drugih, kako u fizičkom tako i u digitalnom okruženju. Prema istraživanju Lugonje i suradnika ovakvi programi mogu značajno smanjiti vršnjačko nasilje i potaknuti pozitivne interakcije među učenicima (Lugonja i sur., 2021). Među najuspješnijim takvim programima ističe se PATHS (Promoting Alternative Thinking Strategies) (PATHS, 2025), sveobuhvatan program namijenjen osnovnoškolcima, koji strukturiranim lekcijama, igrama uloga i grupnim aktivnostima razvija samokontrolu, emocionalnu svijest i socijalne vještine učenika. Second Step (Second Step, 2025) predstavlja drugi široko primjenjivan program koji se fokusira na razvoj empatije, kontrolu impulsa i vještine rješavanja problema, koristeći video materijale, diskusije i praktične vježbe prilagođene različitim uzrastima.

Značajan doprinos dao je i finski KiVa (KiVa, 2025) program koji primjenjuje sistemski

pristup, uključujući cijelu školu, kombiniranim aktivnostima prevencije, intervencijama i kontinuiranim praćenjem. U britanskom obrazovnom sustavu uspješno se implementira SEAL (Social and Emotional Aspects of Learning) (SEAL, 2025) program koji je integriran u školski kurikulum i usmjeren na razvoj samosvijesti, regulacije emocija, motivacije i empatije. Noviji pristup predstavlja MindUP program (MindUP, 2025), koji kroz vježbe mindfulnessa, razumijevanje rada mozga i razvoj optimizma pomaže učenicima u regulaciji emocija i ponašanja.

Uspješna implementacija ovih programa zahtijeva redovitu provedbu, uključenost cijele škole, edukaciju nastavnika, suradnju s roditeljima te kontinuirano praćenje i prilagodbu lokalnom kontekstu. Istraživanja potvrđuju njihov značajan doprinos ne samo u smanjenju vršnjačkog nasilja, već i u poboljšanju školske klime, razvoju socijalnih vještina i akademskom uspjehu učenika. U Tehničkoj školi Virovitica provode se SNEP programi (Sigurnost na internetu i prevencija) i program "Odgovorno korištenje društvenih mreža" (Tehnička škola Virovitica, 2024), kako bi učenike educirali o sigurnom i odgovornom ponašanju u digitalnom okruženju. Sudjelovanjem u interaktivnim radionicama učenici stječu znanja o zaštiti osobnih podataka, prepoznavanju cyberbullyinga te pravilima korištenja društvenih mreža. Ovi programi pomažu u razvoju svijesti o prednostima i rizicima digitalnih alata, potičući učenike na sigurniju i odgovorniju upotrebu interneta, čime se doprinosi njihovom osobnom i profesionalnom razvoju.

U nekim knjižnicama organiziraju se posebni događaji posvećeni netiketi gdje se učenici mogu uključiti u rasprave o pravilima ponašanja na internetu. Ovi događaji često uključuju gostujuće predavače, kao što su stručnjaci za sigurnost na mreži koji s učenicima dijele svoja iskustva i savjete. Ova praksa pomaže u stvaranju otvorenog dijaloga o važnosti netikete i potiče učenike na postavljanje pitanja i razmjenu mišljenja. Jedan od ključnih elemenata uspješnih programa promicanja netikete je suradnja između različitih dionika, uključujući učitelje, roditelje i stručnjake. U nekim su školama (Šubarić, 2024) roditelji uključeni u radionice o netiketi gdje mogu naučiti kako podržati svoju djecu u odgovornom korištenju interneta. U sklopu projekta "Budi internet genijalac", deset škola u Hrvatskoj, uključujući one u Petrinji, Sisku i na otocima, organizira radionice za roditelje, učenike i učitelje kako bi svi zajedno razvijali vještine sigurnog i odgovornog korištenja interneta. Ova suradnja

pomaže u stvaranju zajedničkog okvira za razumijevanje i primjenu pravila netikete čime se osigurava da učenici imaju podršku i kod kuće i u školi.

Osim edukativnih programa, škole i knjižnice koriste tehnologiju za promicanje netikete putem različitih *online* platformi za učenje. U Hrvatskoj nekoliko takvih platformi podržava razvoj digitalne pismenosti. Mreža za razvoj digitalne pismenosti (Digitalna.hr) bavi se istraživanjem i izradom smjernica za digitalnu inkluziju i obrazovanje. Platforma Medijska pismenost pruža edukativne sadržaje i smjernice za projekte medijskog opismenjavanja, dok Googleova Digitalna garaža omogućuje učenje o digitalnom marketingu i njegovoj poslovnoj primjeni. Ove platforme omogućuju učenicima da uče vlastitim tempom i pružaju im resurse koji su im potrebni za razumijevanje važnosti odgovornog ponašanja na mreži. Prema istraživanju Kissi i suradnika ovakvi *online* alati mogu značajno poboljšati angažman učenika i njihovo razumijevanje netikete (Kissi i sur., 2020).

Primjeri dobre prakse u promicanju netikete u hrvatskim školama i knjižnicama pokazuju učinkovitost kombiniranja različitih pristupa u stvaranju sveobuhvatnog okruženja za učenje. Edukacijom, suradnjom i korištenjem tehnologije institucije pomažu učenicima da postanu odgovorni korisnici interneta istovremeno potičući razvoj pozitivne kulture učenja i međusobnog poštovanja.

Osnovna škola Zlatar Bistrica ističe se aktivnostima školske knjižnice koje uključuju radionice za učenike i učitelje, obilježavanje važnih datuma te projekte za poticanje čitanja i pismenosti čime učenici razvijaju vještine 21. stoljeća i uče o medijima i digitalnim alatima. Međunarodnu dimenziju ovakvim aktivnostima daje Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića u Zagrebu sudjelovanjem u Bookmark Exchange Projectu gdje učenici razmjenjuju ručno izrađene straničnike s vršnjacima iz drugih zemalja razvijajući međukulturnu pismenost i vještine primjerene digitalne komunikacije.

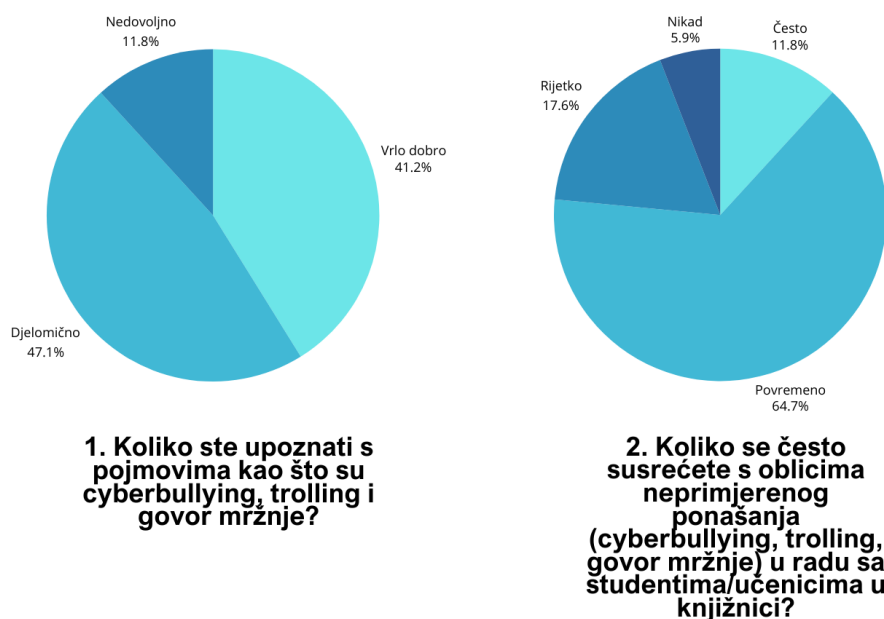
Ove inicijative ne samo da poboljšavaju sigurnost na mreži, već potiču razvoj pozitivne kulture učenja i međusobnog poštovanja među učenicima.

4. Školski knjižničari Virovitičko-podravske županije i pitanje neprikladnog ponašanja na internetu

Na prvom stručnom skupu školskih knjižničara Virovitičko-podravske županije, Inovativne prakse u obrazovanju: suradnja, digitalna odgovornost i poticanje čitanja – 1. stručni skup ŽSV-a školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola Virovitičko-podravske županije u školskoj godini 2024./2025., provedena je radionica kojoj su ciljevi bili osnažiti sudionike za prepoznavanje i učinkovito reagiranje na različite oblike neprimjerenog ponašanja u digitalnom okruženju razvojem vještina odgovornog digitalnog građanstva, upravljanjem privatnošću te primjenom strategija nenasilne komunikacije za stvaranje sigurnije i zdravije online zajednice. Na početku radionice provedeno je mini istraživanje kako bi se provjerilo znanje, dosadašnje iskustvo i razumijevanje navedenih problema.

Na skupu je sudjelovalo dvadeset i osam školskih knjižničara Virovitičko-podravske županije, koji su odgovorili na deset pitanja koja su pokušala rasvijetliti njihovo razumijevanje i iskustva u rješavanju izazova na internetu, uključujući cyberbullying, trolling, govor mržnje te primjenu pravila netikete u radu s učenicima. Rezultati su pokazali visoku razinu svijesti o ovim temama, ali i prostor za dodatnu edukaciju i osnaživanje u prepoznavanju suptilnih oblika manipulacije te unaprjeđenju procedura za prijavljivanje incidenata.

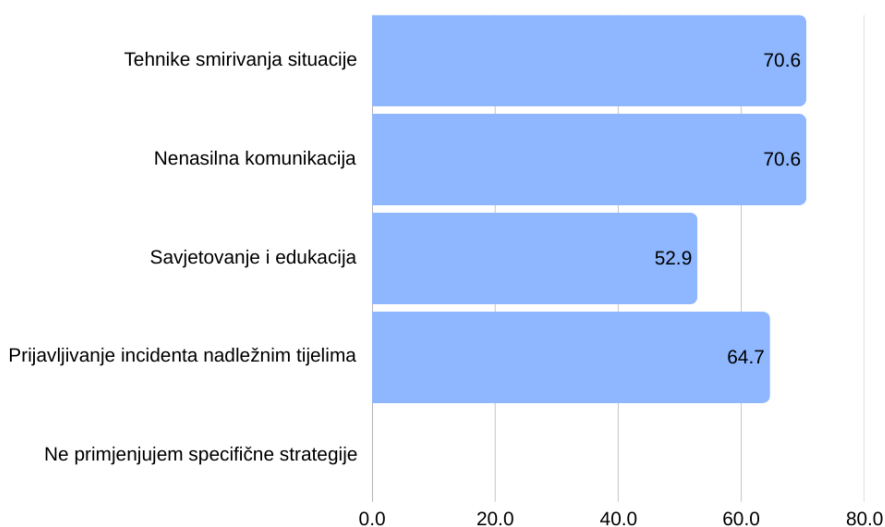
Većina ispitanika navodi da je „vrlo dobro“ (41,2 %) ili „djelomično“ (47,1 %) upoznata s pojmovima cyberbullying, trolling i govor mržnje što ukazuje na relativno visoku razinu svijesti o problemu. (Slika 1) Školski se knjižničari Virovitičko-podravske županije s neprimjerenim ponašanjem susreću „povremeno“ (64,7 %), dok manji broj ispitanika navodi „često“ (11,8 %) ili „rijetko“ (17,6 %) što sugerira da su ovi problemi prisutni, ali nisu česti (slika 1).

Slika 1. Rezultati ankete vezani uz poznavanje osnovnih pojmova (cyberbullying, trolling i govor mržnje) te susretanje s oblicima neprimjerenog ponašanja u radu s učenicima

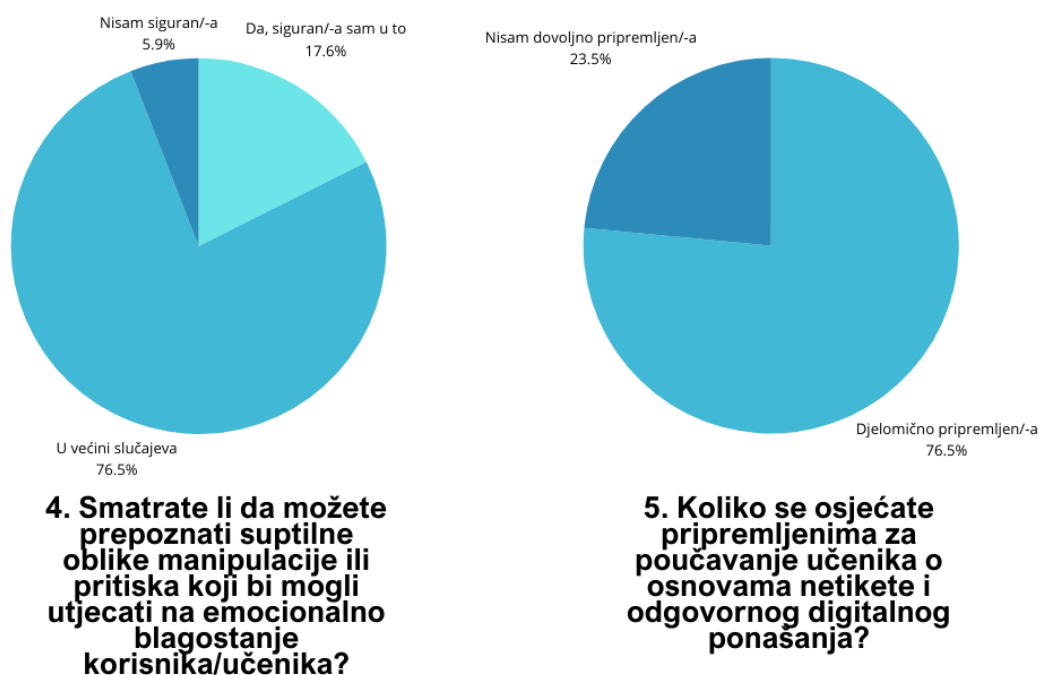
Također, većina ispitanika (76,5 %) vjeruje da može prepoznati suptilne oblike manipulacije ili pritiska koji bi mogli utjecati na emocionalno blagostanje korisnika/učenika, dok neki (17,6 %) izražavaju visoku razinu sigurnosti. (Slika 3) Najčešće strategije rješavanja sukoba su „tehnike smirivanja situacije“ (70,6 %) i „nenasilna komunikacija“ (70,6 %), slijede „prijavljivanje incidenta nadležnim tijelima“ (64,7 %) te „savjetovanje i edukacija“ (52,9 %) (Slika 2).

3. Koje strategije primjenjujete u slučaju konflikta među učenicima ili korisnicima knjižnice? (Odaberite sve koje primjenjujete).

Slika 2. Rezultati ankete vezani uz strategije koje se primjenjuju u slučaju konflikta među učenicima

Većina sudionika navodi da su „djelomično upoznati s osnovnim koracima“ procedure prijavljivanja incidenta (52,9 %), dok neki priznaju da im trebaju dodatne informacije. Svi ispitanici (100 %) smatraju da je važno raditi na razvoju empatije i odgovornog digitalnog građanstva kod učenika/učenica. Na pitanje „Smatrate li da učenici u vašoj knjižnici razumiju važnost netikete i pristojnog ponašanja na internetu?“, odgovori variraju od „djelomično razumiju“ (41,2 %) do „potrebna je dodatna edukacija“ u istom postotku (41,2 %) što ukazuje na potrebu za boljim obrazovanjem učenika o pravilima ponašanja na internetu. Školski knjižničari Virovitičko-podravске županije navode kako u svoje aktivnosti uključuju pravila netikete kao dio edukacijskih aktivnosti u knjižnici i to „uvijek“ (11,8 %) ili „povremeno“ (47,1 %) dok manji broj odgovara „rijetko“ (35,3 %). Na pitanje vezano uz pripremljenost za poučavanje učenika o osnovama netikete i odgovornog digitalnog ponašanja, školski se knjižničari Virovitičko-podravске županije osjećaju „djelomično pripremljen/-a,“ (76,5 %) dok gotovo četvrtina knjižničara smatra kako nisu dovoljno pripremljeni (23,5 %) (slika 3).

Slika 3. Rezultati ankete vezani uz prepoznavanje ponašanja koji bi mogli utjecati na emocionalno blagostanje učenika te pripremljenost pripremljenima za poučavanje učenika o osnovama netikete i odgovornog digitalnog ponašanja

Većina ispitanika na neprimjereno ponašanje odmah reagira pokušavajući riješiti situaciju razgovorom (70,6 %), dok 29,4 % reagira koristeći edukativni pristup i smjernice netikete.

Zaključno, analiza odgovora školskih knjižničara Virovitičko-podravske županije pokazuje da su ispitanici svjesni izazova interneta i značaja pravila ponašanja online što ukazuje na visoku razinu svijesti o temi. Međutim, rezultati sugeriraju da postoji prostor za dodatnu edukaciju, osobito u pogledu postupaka prijavljivanja incidenata te poučavanja pravila netikete učenicima. Strategije koje ispitanici koriste za rješavanje sukoba i reakcije na neprimjereno ponašanje većinom su usmjerene na edukativni pristup, uključujući tehnike smirivanja situacije, savjetovanje i nenasilnu komunikaciju što predstavlja pozitivan i konstruktivan trend u radu s mladima.

Iako su ispitanici pokazali solidno razumijevanje i primjenu pravila digitalnog građanstva, dodatne informacije i usmjerenija edukacija o ovoj temi mogle bi značajno unaprijediti njihov rad. Pružanjem dodatnih alata i resursa za suočavanje s izazovima interneta, knjižničari bi mogli učinkovitije podržati učenike u razvoju odgovornog i sigurnog online ponašanja čime bi knjižnice dodatno potvrdile svoju ulogu edukativnog i podržavajućeg središta u školskim zajednicama.

5. Radionica „Izazovi interneta: prepoznavanje i rješavanje neprimjerenog ponašanja“

Prvo predavanje, naslovljeno „Netiketa i autorsko pravo“, pružilo je detaljan uvid u pravila ponašanja na internetu i važnost poštivanja autorskih prava u digitalnom okruženju. U prvom dijelu predavanja polaznici su se upoznali s osnovama *online* bontona pri čemu je naglasak stavljen na promicanje poštovanja, profesionalnosti i zaštite privatnosti u digitalnoj komunikaciji. Primjerima i interaktivnom raspravom osvijestili su važnost uvažavanja tuđih mišljenja te prepoznali ključne elemente etičnog *online* ponašanja. Drugi dio predavanja bio je posvećen autorskom pravu i licenciranju digitalnih sadržaja. Sudionici su stekli jasno razumijevanje o tome kako autorsko pravo funkcionira u digitalnom dobu, koje su posljedice njegova kršenja te kako razlikovati slobodno dostupne od zaštićenih sadržaja. Poseban fokus stavljen je na Creative Commons licence koje omogućuju pravilno dijeljenje i korištenje sadržaja.

Uz korisne smjernice za pravilno citiranje izvora i korištenje alata za provjeru autorskih prava, polaznici su osposobljeni za odgovorno i zakonito korištenje digitalnih resu-

rsa. Predavanje je zaključeno diskusijom o važnosti zaštite intelektualnog vlasništva čime je dodatno potaknuta svijest o odgovornom digitalnom građanstvu. Povratne informacije sudionika ukazuju na korisnost stečenih znanja i praktičnih vještina koje će moći primijeniti u svom svakodnevnom radu i *online* komunikaciji.

Drugo predavanje, naslovljeno kao i sama radionica, „Izazovi interneta: prepoznavanje i rješavanje neprimjerenog ponašanja“ bilo je uvod u praktični dio radionice. Na održanoj radionici sudionici su putem interaktivnih aktivnosti i praktičnih primjera stekli ključne vještine za prepoznavanje i učinkovito reagiranje na različite oblike neprimjerenog ponašanja u digitalnom okruženju. Fokus radionice bio je na osvješćivanju izazova interneta s naglaskom na teme poput cyberbullyinga, trollinga, govora mržnje te suptilnijih oblika manipulacije i pritiska koji mogu ugroziti emocionalno blagostanje i sigurnost korisnika.

Radom u paru školski knjižničari pokušali su na primjerima primijeniti strategije i tehnike naučene na radionici.

Konkretno primjere problemskih situacija (uvredljivi komentari u *online* grupama, phishing i pokušaji krađe identiteta, lažne poslovne ponude i manipulativne prijetnje, lažno oglašavanje proizvoda i emocionalne manipulacije tijekom *online* komunikacije) pokušali su raščlaniti te dobiti odgovore prema nekoliko kriterija. Prva su dva pitanja bila vezana uz analizu situacije: 1. Prepoznajte o kojem se obliku neprimjerenog ponašanja radi (npr. cyberbullying, trolling, govor mržnje, manipulacija, catfishing, lažno predstavljanje) te 2. Kako biste opisali ponašanje koje se događa u ovoj situaciji? Koji znakovi ukazuju na neprimjereno ponašanje? U drugom su dijelu pokušali odgovoriti na pitanja koja su bila vezana uz utjecaj na sudionike - 3. Koje su moguće posljedice ovog ponašanja za žrtvu? Razmislite o emocionalnim, socijalnim i eventualnim sigurnosnim posljedicama i 4. Kako bi ovakvo ponašanje moglo utjecati na širu *online* zajednicu? Slijedila su pitanja vezana uz strategije reakcije i komunikacije - 5. Koji biste pristup smirivanja situacije preporučili u ovom slučaju? Navedite barem dvije prikladne tehnike i 6. Kako biste mogli primijeniti strategije nenasilne komunikacije da bi se ublažile napetosti?, te prijavljivanje i podršku - 7. Kada i kome biste prijavili ovu situaciju? Koji su vaši sljedeći koraci u prijavi neprimjerenog ponašanja? i 8. Koje bi organizacije ili nadležna tijela mogla pomoći žrtvi u ovoj situaciji? Pretposljednja dva pitanja odnosila su se na osobnu sigurnost i zaštitu privatnosti - 9. Koji bi savjeti za

zaštitu privatnosti mogli pomoći osobama uključenima u ovu situaciju da bi povećali svoju sigurnost? i 10. Postoji li neka preventivna mjera koju biste preporučili da bi se spriječili slični događaji u budućnosti?, a posljednja dva su trebala donijeti zaključke i refleksiju - 11. Što ste naučili tijekom analize ove situacije o važnosti odgovornog ponašanja na internetu? i 12. Kako biste potaknuli druge u vašoj školskoj zajednici na razvijanje empatije i razumijevanja u *online* okruženju?

U drugom dijelu radionice svi su sudionici radili na istom primjeru *online* interakcije između Marka i Luke. Situacija se odnosila na Markovu objavu fotografije ručno izrađenog namještaja u *online* grupi za ljubitelje rukotvorina gdje je Luka ostavio uvredljiv komentar. Sudionici su analizirali dvije različite verzije Markovog odgovora – impulzivnu, koja eskalira sukob, i nenasilnu, koja smiruje situaciju. Cilj je bio usmjeriti sudionike na dva moguća rješenja i oslikavanje reakcije na problemsku situaciju. Ponuđena su dva moguća odgovora – impulzivni (eskalacija) i nenasilni (smirivanje), uz niz od sedam pitanja na koja su sudionici odgovarali vodeći se naučenim tehnikama i vještinama.

Analizom stvarnih primjera sudionici su naučili prepoznati obrasce ponašanja koji često vode u neugodne ili opasne situacije. Uz to, razvili su vještine nenasilne komunikacije i strategije smirivanja konflikata što im omogućava učinkovito suočavanje s izazovima u digitalnom okruženju. Poseban naglasak bio je na empatiji i odgovornom digitalnom građanstvu kao temeljima sigurnije i zdravije *online* zajednice. Radionica je ponudila praktične smjernice za prijavljivanje neprimjerenog sadržaja ili ponašanja, kao i informacije o organizacijama i institucijama koje pružaju podršku u takvim situacijama. Polaznici su upoznati s alatima i tehnikama za zaštitu osobnih podataka i upravljanje privatnošću na internetu, što smanjuje rizik od negativnih iskustava i digitalnih prijetnji. Na kraju, sudionici su tijekom simulacije konflikta imali priliku primijeniti naučene strategije i provjeriti svoju otpornost na izazove digitalnog okruženja. Povratne informacije sudionika istaknule su korisnost radionice i praktičnost stečenih znanja u svakodnevnoj online komunikaciji.

Materijali korišteni u provedbi radionice dostupni su za korištenje i preuzimanje na Edutoriju, na poveznici <https://edutorij.carnet.hr/materijali/4447442>.

6. Zaključak

Radionica „Izazovi interneta: prepoznavanje i rješavanje neprimjerenog ponašanja“ pokazala je da su školski knjižničari Virovitičko-podravske županije svjesni važnosti odgovornog digitalnog ponašanja i uloge netikete u izgradnji sigurnog online okruženja. Rezultati ankete i interaktivne aktivnosti potvrdili su potrebu za kontinuiranom edukacijom o pravilima ponašanja na internetu te o tehnikama suočavanja s izazovima digitalnog svijeta. Osim toga, sudionici su pokazali spremnost za unaprjeđenje svojih vještina, posebno u prepoznavanju suptilnih oblika neprikladnog ponašanja i primjeni strategija nenasilne komunikacije. Istovremeno, radionica je istaknula potrebu za dodatnim resursima i alatima koji bi podržali knjižničare u njihovom svakodnevnom radu. Ključna je suradnja s nastavnicima, roditeljima i stručnjacima radi osiguranja potpune podrške učenicima u razvoju odgovornog digitalnog građanstva

Na temelju rezultata ankete provedene među školskim knjižničarima Virovitičko-podravske županije i ishoda radionice mogu se izvesti sljedeći zaključci: školski knjižničari su svjesni izazova interneta i važnosti pravila ponašanja na mreži, osim toga postoji prostor za dodatnu edukaciju. Iako su ispitanici pokazali solidno razumijevanje i primjenu pravila digitalnog građanstva, rezultati ankete sugeriraju da postoji prostor za dodatnu edukaciju, posebno u pogledu postupaka prijavljivanja incidenata te poučavanja pravila netikete učenicima.

Tijekom interaktivnih aktivnosti i praktičnih primjera polaznici su stekli znanja potrebna za prepoznavanje i reagiranje na različite oblike neprimjerenog ponašanja u digitalnom okruženju. Naučili su prepoznati obrasce ponašanja koji vode u neugodne ili opasne situacije, razvili vještine nenasilne komunikacije i strategije smirivanja konflikata te se upoznali s alatima i tehnikama za zaštitu osobnih podataka. Može se zaključiti i kako je jedan od ključnih elemenata uspješnih programa promicanja netikete suradnja između različitih dionika, uključujući učitelje, roditelje i stručnjake. Uključivanje roditelja u radionice o netiketi može im pomoći da nauče kako podržati svoju djecu u odgovornom korištenju interneta.

Zaključno, knjižničarima je potrebno osigurati dodatne alate i resurse kako bi učinkovitije podržali učenike u razvoju sigurnog digitalnog ponašanja. Time bi se dodatno učvrstila uloga knjižnica kao edukativnog središta u školskim zajednicama. Održane aktivnosti

bile su dobar početak, no potrebno je nastaviti jačati kompetencije knjižničara za vođenje učenika kroz izazove digitalnog svijeta. Radionica je potvrdila važnu ulogu školskih knjižnica u promicanju netikete i digitalne pismenosti. Ovakvim inicijativama knjižničari mogu dodatno osnažiti svoju edukativnu i savjetodavnu funkciju, stvarajući sigurnija i zdravija digitalna okruženja za učenike. Nastavak ovakvih aktivnosti neće samo unaprijediti rad knjižničara, već će i pridonijeti izgradnji pozitivne školske klime te jačanju međusobnog poštovanja u školskoj zajednici

Literatura

- Banović, A.; M. Banek Zorica, H. Mesić. (2022). Korištenje portala e-lektire među mladima srednjoškolske dobi. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*, 65(3), 101-128. <https://doi.org/10.30754/vbh.65.3.1018>
- Blažević, I.; N. Hromin. (2024). Relationship between young people's leisure time activities and risky behaviors/povezanost provođenja slobodnoga vremena i rizičnih ponašanja mladih. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 26(2). <https://doi.org/10.15516/cje.v26i2.4996>
- Ivanović, M.; U. Ivanović. (2021). Socio-demographic variables, perfectionism, anxiety and somatization as predictors of school success among cadet and junior volleyball players. *Спортске Науке И Здравље - Анеурон*, 21(1). <https://doi.org/10.7251/ssh2101055i>
- Janošević, M.; B. Petrović. (2015). Socijalni status i nasilno ponašanje učenika osnovne škole – efekti na akademsko postignuće. *Primenjena psihologija*, 8(2), 147. <https://doi.org/10.19090/pp.2015.2.147-165>
- Kissi, P. S.; M. Nat; A. Idowu. (2020). Systematic review of web-based learning environments in high school mathematics education: attitude, achievement, challenges and possible solutions / sustavan pregled mrežnih okruženja učenja u nastavi matematike na sekundarnoj razini obrazovanje: stavovi. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 21(4). <https://doi.org/10.15516/cje.v21i4.3104>
- KiVa Program. [citirano: 2025-11-17]. Dostupno na: <https://www.kivaprogram.net/>
- Kolar Janković, T.; J. Strija (2024). *Izazovi interneta: prepoznavanje i rješavanje neprimjerenog ponašanja*. [citirano: 2024-11-17]. Dostupno na: <https://sites.google.com/view/izazoviinterneta>
- Koletić, G.; J. Mehulić. (2021). Pornografija, stav o uporabi kondoma i uporaba kondoma kod riječkih adolescenata. *Socijalna ekologija*, 30(2), 177-196. <https://doi.org/10.17234/socekol.30.2.1>
- Kučan Buterin, A.; Tuhtan-Maras, T. (2023). Prikaz provođenja preventivnog programa i eTwinning projekta „Čitanjem do sebe“ kroz suradnju knjižničara i psihologa u Osnovnoj školi „Gornja Vežica“. *Knjižničar/Knjižničarka: E-časopis Knjižničarskog društva Rijeka*, 13(1). <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/knjiznicar-ka/article/view/25260>
- Lugonja, L.; A. Keleman; N. M. Sarić. (2021). Pregled istraživanja o povezanosti socio-emo-

- cionalnih kompetencija i vršnjačkog nasilja kod učenika. *Синеза*, 2(2). <https://doi.org/10.7251/sin21020021>
- Marić, T. (2021). Parenting styles as predictors of students' involvement in the educational process / stilovi roditeljstva kao prediktori uključenosti učenika u obrazovni proces. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 23(1). <https://doi.org/10.15516/cje.v23i1.3972>
- Mihić, S. S.; S. S. Galešev; S. Kehonjić. (2022). Učiteljska procjena znanja o simptomima, etiologiji i tretmanu adhd-a. *Metodički ogledi*, 28(2), 171-191. <https://doi.org/10.21464/mo.28.2.6>
- MindUP. [citirano: 2025-11-17]. Dostupno na: <https://mindup.org/>
- Panić, M.; D. Bouillet. (2021). Pojavnost problema u ponašanju djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), 73-91. <https://doi.org/10.31299/hrri.57.2.5>
- PATHS Program. [citirano: 2025-11-17]. Dostupno na: <https://pathsprogram.com/>
- Rukavina, M.; A. Nikčević-Milković. (2017). Adolescenti i školski stres. *Acta Iadertina*, 13(2). <https://doi.org/10.15291/ai.1303>
- SEAL Community. [citirano: 2025-11-17]. Dostupno na: <https://sealcommunity.org/node/1735#whatisseal>
- Second Step. [citirano: 2025-11-17]. Dostupno na: <https://www.secondstep.org/>
- Sevillano-Monje, V.; Á. Martín-Gutiérrez; M. León-Sánchez. (2023). Comparative analysis of intercultural education from the perspective of management teams. the case of Spain and France/usporedna analiza međukulturnoga obrazovanja iz perspektive upravljačkih timova. slučaj Španjolske i Francuske. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 25(2). <https://doi.org/10.15516/cje.v25i2.4944>
- Šubarić Mahmuljin, M. (2024). 'Budi Internet genijalac': 'Učimo djecu, roditelje i učitelje da 'surfaju' internetom na što odgovorniji i sigurniji način!' [citirano: 2025-12-12]. Dostupno na: https://generacija.hr/mladi/budi-internet-genijalac-ucimo-djecu-roditelje-i-ucitelje-da-surfaju-internetom-na-sto-odgovorniji-i-sigurniji-nacin/?utm_source
- Tehnička škola Virovitica. (2024). Školski kurikulum 2024./2025. [citirano: 2025-12-12] Dostupno na: http://ss-tehnicka-vt.skole.hr/razmjnaznanjadokumenti?dm_document_id=1709&dm_dnl=1.
- Velki, T.; G. K. Jagodić. (2015). Uloga strukturalnih i procesnih obiteljskih čimbenika u objašnjenju dječjega nasilničkog ponašanja prema vršnjacima. *Annual of Social Work*, 22(2), 271-298. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v22i2.22>